

Тақризи

роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Умедҷони Лоикшо дар мавзӯи “Баррасии лингвистии диалектизмҳо дар осори Сорбон” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ

Забони адабии муосири тоҷик бар мабнои осори бадеии адибони муосир инкишоф ёфта, пояҳои корбурдию сохтории он устувор мегардад ва дар ин амр хидмати адибони тоҷик ниҳоят бузург арзёбӣ мешавад. Яке аз омилҳои муҳимми инкишофи забони адабии муосири тоҷик сабки фардии ин ва ё он адиб дар тасвири бадеии воқеияти зиндагӣ ба шумор меравад, ки ба малакаю маҳорати корбурди ғановати луғавии забон иртиботи қавӣ дорад. Зимни тавсири бадеии воқеоти рӯзгор нависанда ба муҳити зиндагӣ рӯй меоварад, ки дар он ин воқеот руҳ медиҳад ва ба василаи нишон додани ҳамин муҳит чехраҳои асар ва рӯйдодҳои марбут ба амали онҳо типӣ гашта, хусусияти фардии маҳалли ба вуқӯ пайвастанӣ ҳаводиси рӯзгори нақлшударо молик мегарданд. Яке аз хусусияти муҳимтарин дар тасвири бадеӣ корбурди калимаю таркибҳо ва ибороти ҳоси лаҳҷаи минтақаи ба амал омадани ҳаводиси нақлшаванда мебошад, ки аз нависанда хуб донишгари он лаҳҷа ё ғӯйиш ва моҳирона истифода кардан аз боигарии луғавии онро тақозо дорад. Яке аз чунин нависандагон, ки дар корбурди имконоти луғавии лаҳҷа дар тасвири воқеияти зиндагӣ дар асари бадеӣ хеле муваффақ гаштааст, адиби маъруфи тоҷик Сорбон мебошад, ки осори ӯ мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионии Умедҷони Лоикшо қарор гирифтааст. Бо таваҷҷуҳ ба он нукта, ки ишора шуд, мавзӯи диссертатсияи номзиди У.Лоикшо яке аз мавзӯоти муҳими забоншиносии муосир маҳсуб мегардад.

Мақсади асосии кори диссертатсионии Умедҷони Лоикшо таҳқиқ ва баррасӣ намудани диалектизмҳо ва дар ин замина, ҳалли масоили хусусиятҳои луғавию семантикии калима, ки мавзӯи баҳси луғатшиносӣ, ба тағйироти савтӣ дучор омадани калимаҳо дар муҳитҳои гуногуни этнолингвистӣ ки масъалаи муҳими овозшиносӣ мебошад ва ҳамчунин нишон додани алоқаи байниуслубӣ, мушкилоти фарҳангии гуфтор, муайян намудани робитаи байни диалектологияи забони адабии муосир бо услубшиносӣ ва маданияти сухан дар забони муосири тоҷик мебошад. Аз ин лиҳоз, ӯ ҳангоми таҳқиқ истифодаи бамавриди диалектизмҳо барои сабук, шевою ғӯшнавоз ва ғаммо гардидани забони асари бадеӣ мусоидат мекунад, кӯшиш кардааст, то қонуниятҳои ташаккули онҳоро аз назари савтӣ, луғавӣ ва морфолгиву синтаксисӣ ошкор намояд. Дар чунин ҳолатҳо диалектизмҳо дар асари бадеӣ барои қушодани симои зоҳирӣ, олами ботинӣ, дараҷаи фарҳангии персонажҳо чун воситаи барҷастаи тасвири

бадеӣ ба кор мераванд. Як қабати муҳимми забони осори Сорбонро, ки диалектизмҳо ташкил медиҳанд, диссертант онҳоро таҳқиқ ва аз ҷиҳати мавзӯ, маъно ва хусусиятҳои морфологию структурӣ ғуруҳбандӣ ва мавриди омӯзишу баррасӣ қарор додааст.

Натиҷагирӣ ва хулосаҳои муаллифи диссертатсия бо далелҳо асоснок буда, саҳеҳияти асосҳои назарии дар диссертатсия пешниҳодшударо комилан дуруст ифода менамояд. Диссертант аз рӯи мавзӯи таҳқиқотиаш бо мақола дар маҷаллаҳои тақризшаванда нашр намудааст, ки онҳо шомили рӯйхати маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд. Ҳаҷми умумии қорҳои нашрнамудаи диссертант аз рӯи мавзӯи диссертатсия ба матлаб мувофиқ аст.

Навоварии таҳқиқоти Умедҷони Лоикшо дар он зоҳир мегардад, ки дар забоншиносии тоҷик бори аввал ба сифати мавзӯ ва масъалаи илмӣ дар шакли рисолаи алоҳидае, ки дар он як қабати луғавии забон – диалектизмҳо дар заминаи осори адабии барҷастаи тоҷик Сорбон, ки дар осори ӯ унсурҳои луғавии ғӯйишҳои шимолӣ, лаҳҷаҳои гузарандаи водии Ҳисор, шеваи ҷанубӣ бо мақсадҳои гуногун дарҷ ёфтаанд, ба тариқи муқоиса бори нахуст баррасӣ мегардад.

Натиҷаҳои аз таҳқиқи диссертатсия бадастомада ва маводи он ҷанбаҳои назарии пажӯҳиши мавриди назарро дар асоснокии илмӣ ва дарки хусусиятҳои хоси диалектизмҳо ошкор менамояд. Ба ин далел, осори бадеии нависанда, аз ҷумла, “Росу” (роман, 2010), “Барзгар” (роман, 2014), “Шаҳрбону” (роман, 2015), “Зуза” (роман, 2016), “Ҷӯғӣ” (нашри дуюм, 2018), маҷмуаи ҳикояҳо “Мағреза” (2013) ва ғ. таҳлил ва баррасӣ шуда қонуниятҳои назарӣ ва амалии масъалаҳои мавриди назар майян ва мушаххас карда шудааст. Аз ин ҷиҳат, таҳқиқоти анҷомгирифта донишҳои назариро дар боби таърих ва назарияи забоншиносӣ тақмил мебахшад.

Инчунин, аҳаммияти амалии диссертатсия аз он иборат аст, ки мавод ва натиҷаи пажӯҳишро метавон, ҳангоми тақмил ва ҳалли баъзе мушкилоти назариявии фанҳои забони адабии ҳозираи тоҷик (баҳши лексикология), услубшиносӣ ва маданияти сухан, ки дар сатҳи зарурӣ пажӯҳиш наёфтаанд, мусоидат карда метавонанд. Маводи рисола дар таълими фанҳои забони адабии ҳозираи тоҷик (баҳши лексикология ва фонетика; калимасозӣ ва морфология), услубшиносӣ, таърихи забони тоҷикӣ, лаҳҷашиносӣ, маданияти сухан барои омӯзгорону донишҷӯёни факултетҳои филологии МТОК, омӯзгорони фанни забон ва адабиёти тоҷики МТМУ ҷиҳати рушду камол ва сиҳҳатии нутқи хонандагон муассир буда метавонад.

Хулоса, диссертатсияи Умедҷони Лоикшо қори илмии баитмомрасидаи дорои аҳаммияти назариявӣ амалӣ мебошад, ки дар сатҳи хуби илмию

таҳқиқотӣ таълиф шуда, ҷанбаҳои қавии илмӣ дорад, ба ҳама талаботи таҳқиқоти диссертатсионӣ ҷавобгӯ аст. Диссертант маҳорати аз маводи таҳлилшаванда дар амалияи таҳқиқот истифода карданро хуб медонад, ба малакаи пайвастанӣ назарияи забоншиносиро бо амалияи кори илмӣ дастбешудааст, ки дар натиҷа кори илмӣ мукаммал ва анҷомёфтаре таълиф намудааст. Аз ин рӯ, диссертатсияи мазкурро барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илми филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.01. – Забони тоҷикӣ ба ҳимоя тавсия менамоем.

Роҳбари илмӣ, номзади илми филология,
дотсент, мудири шуъбаи забонҳои бостон ва Ориёии
Институти забон ва адабиёти Рӯдакии АМИТ

Мирбобоев Азизхон

Имзои Азизхон Мирбобоевро тасдиқ мекунам.
Нозири калони шуъбаи кадрҳои ИЗА
ба номи Рӯдакӣ

Назрикулова Ҳ.

Нишонӣ: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 21
Телефон: (+992 37) 227 29 07, 227 11 70

29-уми сентябри соли 2023